

KENT DİPLOMASİSİ

(Türkiye-Ukrayna Yerel Yönetimleri Arasında İşbirliği)

Yazar

Fatma Betül ŞENGÖNÜL

Bu kitabın yayın hakkı SİYASAL KİTABEVİ'ne aittir. Yayınevinin ve yayınlayıcısının yazılı izni alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

Kent Diplomasisi:

Türkiye-Ukrayna Yerel Yönetimleri Arasında İşbirliği

Yazar: Fatma Betül Şengönül

Kapak ve Sayfa Düzeni: Buse Dilara Dirim

©Siyasal Kitabevi Tüm Hakları Saklıdır.

2024 Temmuz, Ankara

ISBN No: 978-625-6586-21-5

Siyasal Kitabevi-Ünal Sevindik

Yayıncı Sertifika No: 14016

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay-Ankara

Tel: 0(312) 419 97 81 pbx

Faks: 0(312) 419 16 11

Baskı:

Repro Bir Matbaacılık Kağ. Rekl. Tasarım Tic. Ltd. Şti.

Sertifika No: 47381

İvedik OSB Matbaacılar Sitesi 1514. Cad.

No: 23-25 Yenimahalle/ANKARA

Dağıtım:

Siyasal Kitabevi

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay/Ankara

Tel: 0(312) 419 97 81 pbx

Faks: 0(312) 419 16 11

e-posta: info@siyasalkitap.com

<http://www.siyasalkitap.com>

KENT DİPLOMASİSİ

(Türkiye-Ukrayna Yerel Yönetimleri Arasında İşbirliği)

ÖNSÖZ

Günümüzde yerel yönetimlerin rolü, görev ve fonksiyonları geçmişe oranla giderek artmakta ve çeşitlenmektedir. Belediyeler ise kanunların izin verdiği ölçüde ya ulusal düzeyde ya da uluslararası düzeyde diğer belediyeler ile işbirlikleri geliştirerek bu zorlukların üstesinden gelebilmektedir. Kent diplomasisi ya da belediyeler arası uluslararası işbirlikleri ile ülkelerin birbirlerini tanımaları, iyi uygulama örneklerini kendi belediyelerinde gerçekleştirmeleri, her geçen gün küreselleşmeye doğru giden yerel problemlerini uluslararası platformlarda yüksek sesle dile getirebilmeleri vb. sağlanmaktadır.

Prof. Dr. Yusuf KARAKILÇIK danışmanlığında tamamlamış olduğum **“Türkiye-Ukrayna Yerel Yönetimleri Arasında İşbirliği Olanakları: Samsun-Odesa Örneği”** adlı doktora tezinden türetilmiş olan bu çalışmada; öncelikle kent diplomasisi kavramı, devamında Türkiye ve Ukrayna’daki yerel yönetimler ve son olarak Türkiye’deki yerel yönetimlerin özellikle belediyelerin kent diplomasisini kullanarak Ukrayna’daki belediyelerle olan ilişkileri ve onlarla kurmuş oldukları kurumsal, kültürel, sosyal, teknolojik, ekolojik, ekonomik vb. alanlarda işbirlikleri ele alınmıştır.

Çalışma sürecinde değerli vakitlerini ayırarak bana yol gösteren, desteğini esirgemeyen, bilgisine ve hoşgörüsüne saygı duyduğum danışman hocam Sayın Prof. Dr. Yusuf KARAKILÇIK’a teşekkür ederim. Ayrıca çalışmanın uygulama safhasında görüşme talebimi kırmayan Ankara Büyükşehir Belediyesi, Antalya Büyükşehir Belediyesi, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Samsun Büyükşehir Belediyesi, Kemer Belediyesi, Samsun Sanayi ve Ticaret Odası ve Karadeniz Ukraynalılar Derneği yetkililerine sonsuz teşekkürlerimi arz ederim.

Hayatımın her anında beni yalnız bırakmayan ve bu süreçte hoşgörü ve sabrı ile beni destekleyen aileme yürekten teşekkür ederim.

Fatma Betül ŞENGÖNÜL
Muş, 2024

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	5
TABLolar LİSTESİ	9
ŞEKİLLER LİSTESİ	11
KISALTMALAR.....	13
GİRİŞ.....	17
1. BÖLÜM: KENT DİPLOMASİSİ.....	21
1.1. Kent.....	21
1.2. Diploması	24
1.3. Kent Diplomasisi	27
1.4. Belediyeler Arası Uluslararası İşbirliği	31
2. BÖLÜM: KENT DİPLOMASİSİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER	35
2.1. Tarihi ve Kültürel.....	35
2.2. Coğrafi	35
2.3. Ekonomik	36
2.4. Diğer	37
3. BÖLÜM: KENT DİPLOMASİSİ UYGULAMA TÜRLERİ	39
3.1. Kardeş Kent (Sister/Twin City)	39
3.2. Kent Eşleştirme (Town Twinning).....	41
3.3. Kentten Kente İşbirliği (City to City Cooperation)	43
3.4. Sınır Ötesi İşbirliği (Cross-Border Cooperation)	43
3.5. Kent Ağları ile İşbirliği	45
3.5.1. Ulusal Kent Ağları ile İşbirliği	46
3.5.2. Bölgesel Kent Ağları ile İşbirliği.....	47
3.5.3. Küresel Kent Ağları ile İşbirliği	51
4. BÖLÜM: KENT DİPLOMASİSİ UYGULAMA ALANLARI	55
4.1. Kültürel	55
4.2. Sosyal	57
4.3. Ekonomi	58
4.4. Teknoloji-Akıllı Kent	59
4.5. Çevre	59
4.6. Barış ve İnsani Yardım	60
4.7. Markalaşma.....	62
4.8. Diğer Alanlarda İşbirliği.....	63
4.9. Kent Diplomasisi Örnekleri.....	64

5. BÖLÜM: TÜRKİYE VE UKRAYNA'DA YEREL YÖNETİMLER	69
5.1. Yerel Yönetim ve Yerel Özerklik Kavramları	69
5.2. Türkiye'de Yerel Yönetimler	75
5.2.1. İl Özel İdaresi	76
5.2.2. Belediye	78
5.2.3. Köy	81
5.3. Ukrayna'da Yerel Yönetimler	81
5.3.1. Yerel Devlet İdareleri	85
5.3.2. Yerel Özyönetimler	87
5.3.2.1. Bölgesel Düzeyde Yerel Özyönetimler	89
5.3.2.2. Belediye Düzeyinde Yerel Özyönetimler	90
5.4. Türkiye'de Kent Diplomasinin Hukuksal Çerçevesi	93
5.4.1. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı	93
5.4.2. Ulusal Mevzuat	95
5.5. Ukrayna'da Kent Diplomasinin Hukuksal Çerçevesi	100
5.5.1. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı	100
5.5.2. Ulusal Mevzuat	101
6. BÖLÜM: TÜRKİYE VE UKRAYNA'DA KENT DİPLOMASİSİ ÖRNEKLERİ.....	105
6.1. Türkiye	105
6.2. Ukrayna	109
7. BÖLÜM: TÜRKİYE-UKRAYNA ARASINDAKİ KENT DİPLOMASİSİ.....	115
7.1. Yerel Düzeyde Türkiye-Ukrayna İlişkileri	115
7.2. Türkiye-Ukrayna Yerel Yönetimleri Arasında İşbirliği Örnekleri	124
7.2.1. Ankara-Kiev, Kharkiv ve Dnipro.....	124
7.2.2. İstanbul-Odesa	129
7.2.3. Gaziantep-Kharkiv	133
7.2.4. Antalya-Lviv	140
7.2.5. Kemer-Truskavets ve Yuzhny	143
SONUÇ	147
KAYNAKÇA	151

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1. Bölgesel Kent Ağları Örnekleri	47
Tablo 4.1. Kent Diplomasisi Alan ve Örnekleri.....	64
Tablo 7.1. Ankara B.B.'nin Ukrayna Belediyeleri ile İlişkileri	125
Tablo 7.2. İstanbul B.B.'nin Ukrayna Belediyeleri ile İlişkileri	129
Tablo 7.3. Gaziantep B.B.'nin Ukrayna Belediyeleri ile İlişkileri	134
Tablo 7.4. Kemer B.'nin Ukrayna Belediyeleri ile İlişkileri	144

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 5.1. Türkiye’de Yönetim Yapısı.....	76
Şekil 5.2. Ukrayna’da Ulus Altı Yönetimler-1	82
Şekil 5.3. Ukrayna’da Ulus Altı Yönetimler-2	82
Şekil 5.4. Ukrayna’da Ulus Altı Yönetimler-3	83
Şekil 5.5. Ukrayna’nın Yönetim Yapısı.....	84
Şekil 5.6. Ukrayna Yerel Yönetim Sistemi.....	86

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Ankara B.B.	: Ankara Büyükşehir Belediyesi
Antalya B.B.	: Antalya Büyükşehir Belediyesi
AYYÖŞ	: Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı
BBK	: Büyükşehir Belediyesi Kanunu
Bkz.	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
BK	: Belediye Kanunu
BTİK	: Bölgesel Toplulukların İşbirliği Kanunu
C2C	: City-to-City Cooperation (Kentten Kente İşbirliği)
C40	: C40 Cities (C40 Kentler)
CEMR	: Council of European Municipalities and Regions (Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi)
çev.	: Çeviren
ed.	: Editör
ENPI	: European Neighbourhood and Partnership Instrument (Avrupa Komşuluk ve Ortaklık Aracı)
ERDF	: European Regional Development Fund (Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu)
EUROCITIES	: Avrupa Kentler Birliği
FİLİZ	: Bağımsız Devletler Topluluđu Kültür, Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
FMCU	: Federation Mondiale des Cites Unies (Dünya Birleşmiş Kentler Federasyonu)
Gaziantep B.B.	: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi
GCoM	: Global Covenant of Mayors for Climate & Energy (İklim ve Enerji için Belediye Başkanları Küresel Sözleşmesi)
IBSC	: International Black Sea Club (Uluslararası Karadeniz Kulübü)
IPA	: Instrument for Pre-Accession Assistance (Katılım Öncesi Yardım Aracı)
IULA	: International Union of Local Authorities (Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği)

İstanbul B.B.	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İÖİK	: İl Özel İdaresi Kanunu
İSMEK	: İstanbul Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları
KEİ	: Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı
Kemer B.	: Kemer Belediyesi
KK	: Köy Kanunu
KUŞAKK	: Kuşadası Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi
m.	: Madde
NALAS	: Network of Associations of Local Authorities of South-East Europe (Güneydoğu Avrupa Yerel Yönetimler Birlikleri Ağı)
SALAR	: Swedish Association of Local Authorities and Regions (İsveç Yerel Yönetimler ve Bölgeler Birliği)
SÖİK	: Sınır Ötesi İşbirliği Kanunu
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TBB	: Türkiye Belediyeler Birliği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDBB	: Türk Dünyası Belediyeler Birliği
TEB	: Türkiye Ekonomi Bankası
TİKA	: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
TUSENET	: Belediye Ortaklıkları Ağı Projesi
TUSELOG	: Belediye Ortaklıkları Ağları II Projesi
U20	: Urban 20 (Kent 20)
UA	: Ukrayna Anayasası
UCLG	: United Cities and Local Governments (Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler)
UCLG-MEWA	: United Cities and Local Governments Middle East and West Asia Section (Birleşik Kentler ve Yerel Yönetimler Ortadoğu ve Batı Asya Bölge Teşkilatı)
UN	: United Nations (Birleşmiş Milletler)
UNDP	: United Nations Development Programme (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)
UN-Habitat	: Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı
UNHCR	: United Nations High Commissioner for Refugees (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği)
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
WACLAC	: World Associations of Cities and Local Authorities Coordination (Dünya Kentleri Birlikleri ve Yerel Yönetimler Koordinasyonu)

WeGO : World Smart Sustainable Cities Organization (Dünya Akıllı Sürdürülebilir Kentler Örgütü)
YDİK : Yerel Devlet İdareleri Kanunu
YÖK : Yerel Özyönetim Kanunu

GİRİŞ

Küreselleşmenin etkisiyle şekillenen yeni kamu yönetimi reformlarıyla birlikte yerel yönetimlerin rolü, görev ve fonksiyonları geçmişe oranla giderek artmaktadır. Böylelikle hizmette halka yakınlık ilkesini benimseyen yerel yönetimler, sadece yerelde değil yerelle birlikte ulusal ve uluslararası düzeyde ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmada önemini ortaya koymaktadır. Yerel halkın kendi ihtiyaçlarına karar verme ve buna göre bu ihtiyaçları karşılamadaki rolü de giderek artmaktadır. Bundan dolayı da yerel yönetimler kültürel, sosyal, teknolojik, ekolojik, ekonomik vd. ihtiyaçlarını karşılama ya da bu konularda başkalarına destek olma konusunda hem ulusal düzeydeki yerel kuruluşlarla hem de uluslararası düzeydeki yerel kuruluşlarla işbirliği yoluna gitmektedir.

2022 verilerine göre dünya nüfusunun %57'si kentlerde yaşamını sürdürmektedir (data.worldbank.org, 09.08.2023). Bu yüzdeliğin günden güne artacağı belirtilmekle birlikte kentlerin ulusal ve küresel seviyede daha aktif rol alacağı düşünülmektedir (Demirtaş, 2016: 152). Bu kapsamda belediyeler, uluslararası düzeyde diğer belediyeler ile ekonomi, sosyal, kültürel, teknoloji, ekoloji vb. konular üzerinde işbirliklerini geliştirmeye ve ulusal kalkınmaya katkı sağlamaya başlamışlardır.

Prof. Dr. Yusuf KARAKILÇIK danışmanlığında tamamlamış olduğum doktora tezimin gözden geçirilmiş bir kısmı olan bu çalışmanın konusu kent diplomasisi, Türkiye ve Ukrayna'daki yerel yönetimler ve Türkiye'deki yerel yönetimlerin özellikle belediyelerin kent diplomasisini kullanarak Ukrayna'daki belediyelerle olan ilişkileri ve onlarla kurmuş oldukları kurumsal, kültürel, sosyal, teknolojik, ekolojik, ekonomik vb. alanlarda işbirlikleridir.

Türkiye ile Ukrayna Belediyeleri arasında kent diplomasisi faaliyetlerinin incelenmesinin nedenleri arasında:

- Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte bağımsızlığını kazanan Ukrayna'yı ilk tanıyan devletlerden birinin Türkiye olması (Çitçi akt. Aydın, 2015),
- Karadeniz'den dolayı Türkiye'nin Ukrayna ile komşu olması,
- Osmanlı Dönemi'nden itibaren devam eden Türkiye-Ukrayna ilişkilerinin olması (Uzunçarşılı, 1988: 187),
- Ukrayna'nın başlıca ticaret ortaklarından birisinin Türkiye olması (www.mfa.gov.tr, 17.09.2023),

- Ukrayna topraklarında yaşayan Kırım Tatarları dolayısıyla yakınlık olması (www.mfa.gov.tr, 12.11.2020),
- Ukrayna-Türkiye hava yolu ulaşımının kısa ve seferlerin de çok olması (T.C. Kiev Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, 2018: 23).
- Türkiye-Ukrayna ilişkilerinin stratejik ortaklık seviyesinde olması (www.mfa.gov.tr, 12.11.2020) ile birlikte bu iki ülke arasındaki ilişkilerin son yıllarda “iyi komşuluk” ilişkilerinin ötesine geçerek, sorunsuz iki “dost ülke” konumuna yükselmesi (www.mfa.gov.tr, 17.09.2023),
- Her iki ülke vatandaşlarının karşılıklı vizesiz ve pasaportsuz seyahat edebilmeleri (www.mfa.gov.tr, 12.11.2020),
- Karşılıklı mülkiyet ve iş kurma olanaklarının artması (www.corlutso.org;ticaret.gov.tr, 23.10.2020; tobb.org.tr, 27.08.2021; www.mfa.gov.tr, 13.11.20).
- İkili ilişkileri daha da geliştirecek potansiyelin bulunması,
- Türkiye’de mültecilerin dışında resmi ikamet izni ile yaşayan 1 milyon 335 bin kişi arasında Ukrayna vatandaşlarının 47 bin ile 9. sırada yer alması (euronews, 12.10.2023),
- Türkiye-Ukrayna yerel yönetimleri işbirliği özelinde pek fazla akademik çalışmaya ulaşılammış olmasıdır.

Bu çalışma ile Türkiye’nin yukarıda belirtilmiş olan nedenlerden dolayı merkezi düzeyde ilişkilerinin kuvvetli olduğu Ukrayna ile yerel düzeyde de ilişkilerinin ne düzeyde olduğunun gösterilmesi amaçlanmıştır. Ukrayna-Türkiye işbirliğinin sadece merkezi düzeyde değil yerel düzeyde de gerçekleşmesi bu iki ülke arasındaki ekonomik, kurumsal, kültürel, sosyal, teknolojik, ekolojik vb. alanlardaki ilişkilerin güçlenip artmasına katkı sağlayacaktır. Böylece iki ülke arasında barışa ve işbirliğine yerel yönetimlerin de katkı sağlayacak olması çalışmanın önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca yerel yönetimlerin yapmış olduğu işbirlikleri iki ülke arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi için etkili bir araç olarak da görülmektedir.

Bu çalışma 7 bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, yerel yönetimlerin uluslararası işbirliğine ilişkin kavramsal ve kurumsal çerçevesi ana başlığı altında, kent, diplomasi, kent diplomasisi ve belediyeler arası uluslararası işbirliği kavramları açıklanmıştır. İkinci bölümde kent diplomasisini etkileyen faktörler; üçüncü bölümde kent diplomasisi uygulama türleri; dördüncü bölümde ise kent diplomasisi uygulama alanları üzerinde durulmuştur. Devamında yerel yönetimlerin kent diplomasisi örnekleri ile bölüm tamamlanmıştır. Beşinci bölümde, yerel yönetim ve yerel özerklik kavramları üzerinde durulmuştur. Bununla birlikte, Türkiye ve Ukrayna’daki yerel yönetim sistemleri ele alınmıştır. Ayrıca Türkiye ve Ukrayna’daki yerel yönetimlerin uluslararası işbirlikleri kurabilmelerinin önünde yasal bir engelin olup olmadığını anlamak için bu iki ülke yerel yönetimlerinin uluslararası işbirliğinin hukuksal

çerçeveleri detaylı bir şekilde incelenmiştir. Altıncı bölüm içerisinde Türkiye ve Ukrayna'dan yerel yönetimlerin uluslararası işbirliği örnekleri üzerinde durulmuştur. Son bölüm olan yedinci bölümde ise, ana hatlarıyla yerel düzeyde Türkiye-Ukrayna ilişkileri hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca, bu bölümde Türkiye ve Ukrayna belediyeleri arasında mevcut olan Ankara-Kiev, Kharkiv ve Dnipro; İstanbul-Odesa; Gaziantep-Kharkiv; Antalya-Lviv ve Kemer-Truskavets ve Yuzhny işbirlikleri incelenmiştir.